

Pardál obláčkový – nový druh v ostravské zoo

Vážení přátelé a příznivci Zoo Ostrava,

dostává se Vám do rukou další číslo časopisu vydávaného naší zoologickou zahradou. Doposud vycházelo jednou ročně na podzim, díky podpoře Ministerstva životního prostředí ČR se však letos podařilo připravit pro vás navíc i číslo jarní. Je věnováno především Roku biodiverzity – kampaně vyhlášené pro rok 2010 Světovou asociací zoologických zahrad a akvárií. Ostravská zoologická zahrada je členem této prestižní mezinárodní organizace od roku 2006 a do kampaně se aktivně zapojuje. Na těchto stránkách Vám představíme, jak naše zoo přispívá k zachování biodiverzity (biologické rozmanitosti či druhové pestrosti), což je ostatně jeden z hlavních cílů každé moderní zoologické zahrady.

Dočtete se zde navíc o nejdůležitějších událostech a novinkách, které se v naší zoo uskutečnily ke konci roku 2009 a v prvních měsících roku 2010. Toto období je ve znamení dokončování několika rozsáhlých staveb, které významnou měrou přispějí k dalšímu rozvoji naší zoo. Díky finančním prostředkům zřizovatele zoo, statutárního města Ostrava, i dalším zdrojům se zoo mění doslova před

očima: v prostorách Botanického parku vyrostly dvě voliéry pro orly, zejména děti se mohou těšit na zrekonstruovanou expozici s domácími zvířaty, dokončuje se největší stavba letošního roku – chovatelský komplex pro medvědy a hulmany s názvem Čitván. Stavební ruch však neustane, jelikož je před námi ještě velký kus práce. Letos na jaře přišla na řadu tolik potřebná rekonstrukce pavilonu hrochů. V souvislosti s hrochy nemohu nezmínit již 4. vydání Evropské plemenné knihy hrochů obojživelných, kterou vydává naše zoo od roku 2007.

S přibývajícím novými expozicemi se v zoo také výrazně zvýšil počet druhů i celkový počet chovaných zvířat. Návštěvníci se tak mohou těšit na zcela nové druhy zvířat dosud v ostravské zoo nechované. Zejména se jedná o ryby a plazy.

Kromě výše zmíněných informací a novinek najdete uvnitř časopisu poklad, resp. hned několik pokladů. Nebudu ale prozrazovat více, otevřete časopis a čtete...

Přeji Vám příjemné a inspirativní čtení!

Petr Čolas, ředitel zoo

Akce v zoo

1. června	Den dětí – pohádkový les pro děti
19. června	Den otců
3. července	Prázdniny začínají v zoo
29. srpna	Prázdniny končí v zoo
18. září	Den pro seniory
3. října	Den zvířat
27. října	Drakiáda
30. října	Lampionový průvod
18. prosince	Strojení stromčeků v zoo

World Association of
Zoos and Aquariums
WAZA | United for
Conservation

Kampaně zoologických zahrad

Letošní rok je ve znamení hned dvou kampaní, které se však navzájem prolínají a doplňují.

Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) prodloužila kampaň na záchranu evropských šelem o další rok a rozšířila ji o problematiku jedovatých látek v přírodě. Vedle toho vyhlásila Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA) rok 2010 Rokem biodiverzity (biodiverzita = biologická rozmanitost druhů). Zoo Ostrava, jakožto člen obou organizací, se zapojila do obou kampaní, které se budou promítat i do akcí konaných v zoo v letošním roce. Více se o Roku biodiverzity dočtete na str. 7.

4. vydání Evropské plemenné knihy hrocha obojživelného

V březnu letošního roku vydala zoologická zahrada v Ostravě již čtvrté číslo Evropské plemenné knihy hrocha obojživelného (*Hippopotamus amphibius*). Obdobně jako v minulých letech i toto vydání obsahuje kompletní seznam hrochů obojživelných držených v evropských zoologických zahradách od roku 1850 (kdy přijel první hroch do Londýna) až do prosince 2008. Celkem se jednalo o 1316 jedinců, nicméně s ohledem na trvající nejasnosti v archívech řady evropských zoo, je třeba na toto číslo pohlížet pouze jako na orientační.

Stávající evropská populace čítá 192 jedinců v 70 zoologických zahradách, s nimiž aktivně spolupracujeme. Kromě toho existuje řada malých zahrad zejména v jižních státech Evropy (Itálie, Španělsko či třeba Srbsko), které nespolupracují vůbec a hrochy také chovají. Z toho vyplývá, že v současné době může žít v Evropě přibližně 220 hrochů obojživelných.

Ale vraťme se zpět k řádným evropským zahradám. V nich se v roce 2009 narodilo 11 hrochů, avšak pouze 4 z nich přežili do konce roku. Mimoto dalších 7 dospělých hrochů uhynulo. Mnoho zoologických zahrad již ale hrochy nemnoží záměrně, protože prostor je omezený a případná mláďata by mohl být problém rychle umístit. Hroši dnes nejsou příliš populární a vyžadují finančně náročná zařízení, takže některé zahrady již chov hrochů zcela zrušily. Přes malý pokles však evropská populace zůstává stabilní a je plně soběstačná.

Vyjma „suchého přehledu jedinců“ obsahuje plemenná kniha i řadu demografických analýz. Z nich se například dozvídáme, že dnešní evropská žijící populace pochází z nejméně 37 jedinců odchycených v Africe. Jelikož je však původ řady evropských hrochů dosud obestřen závojem tajemství, tak je pravděpodobné, že v „našich“ hroších koluje krev většího množství předků.

Přesun nosorožce Nathala

V souvislosti se zahájením rekonstrukce pavilonu hrochů jsme se rozloučili se samcem nosorožce Nathalem, který odcestoval do zoo ve Dvoře Králové. S ohledem na jeho vysoký věk jsme zprvu o jeho odjezdu neuvažovali. Vzhledem k tomu, že v části jeho vnitřní ubikace bylo nutno po dobu stavebních prací umístit hrochy, byl jeho náročný transport nakonec uskutečněn. Pro transport hovořila i skutečnost, že Nathal zůstal po úhynu jeho celoživotní partnerky samice Dinah v roce 2008 sám. Nosorožci tupoňosí jsou v přírodě sociálně žijící zvířata a rovněž v moderních zoo se osvědčil chov více zvířat pohromadě, proto se v rámci úzké spolupráce mezi zoologickými zahradami podařilo najít pro Nathala nový domov právě v královédvorské zoo. Shodou okolností právě ze Zoo Dvůr Králové Nathal s Dinah v roce 1974 do Ostravy přišli.

Šárka Kalousková, výukové centrum zoo

Součástí letošního vydání plemenné knihy byly i výsledky dotazníku zasláného jednotlivým chovatelům. Ten se týkal otázky, zda chtějí v chovu hrochů pokračovat, nebo zda již dle jejich názoru hroši „vyšli z módy“ a chov by raději ukončili. Výsledky jsou poměrně zajímavé. Šest evropských zoo (např. Stuttgart, Amsterdam či Paříž) plánuje ukončení chovu. Dvě zoologické zahrady, které hrochy dosud nechovaly, by si je naopak v budoucnu rády pořídily (Knuthenborgh a Randers – obě v Dánsku). Nicméně i do jejich plánů zasáhla hospodářská krize, takže se zřejmě nejedná o blízkou budoucnost. Dalších 67 zoo, které dnes hrochy obojživelné chovají včetně dvou českých (Ostrava a Praha), však počítá s jejich chovem i v budoucnu. Řada z nich chce chov i mírně zvětšit, takže by se počty hrochů v Evropě mohly v budoucnu udržet na stávající úrovni.

Na výrobu a sestavování plemenné knihy spolupracuje ostravská zoo nejen s více než 70 institucemi v Evropě, ale jsme také ve spojení s vydavatelem plemenné knihy hrochů obojživelných pro Severní Ameriku, kterým je John A. Davis ze Zoo Riverbanks v USA. Na tomto kontinentě je nyní chováno 104 hrochů obojživelných, tedy zhruba o polovinu méně než u nás v Evropě. Mimoto spolupracujeme i se Zoo Auckland na Novém Zélandě, která spravuje populaci hrochů v australské oblasti. Celkem 5 zoo tam chová 18 hrochů.

Výše zmíněná zjištění (jakož i řadu dalších) prezentují pracovníci naší zoo každoročně na výročních konferencích Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií. Na závěr bych rád poděkoval Ministerstvu životního prostředí ČR, které vydávání plemenné knihy tohoto dnes již bohužel ohroženého druhu podporuje.

Jan Pluháček, vědecký pracovník

V zoo vládne čilý stavební ruch

V areálu se jednak dokončuje několik velkých staveb a zároveň se zahajují i stavby nové. K dokončovaným akcím patří rekonstrukce a rozšíření dětské kontaktní zoo, výstavba dvou voliér pro orly a největší expozice letošního roku Čitván – chovatelského komplexu pro medvědy a hulmany. Všechny by se měly otevřít v průběhu léta.

Na jaře letošního roku byla zahájena rozsáhlá rekonstrukce dalšího starého chovatelského zařízení – pavilonu hrochů. Cílem je snížit nesmírně vysokou energetickou náročnost provozu tohoto objektu i zajistit doposud neexistující větrání. Proběhne výměna střechy, vstupních vrat a velké části obvodového pláště budovy. Změní se také vytápění, doposud využívanou elektrickou energii vystřídá obnovitelný zdroj energie – dřevěné pelety. Voda v hroším bazénu bude částečně filtrována a díky větracímu systému se výrazně sníží i stávající velmi nepříjemný zápach v pavilonu. Vznikne zde i nová expozice pro krokodýly štítnaté a velké akvárium s rybami jezera Tanganika.

Náročnou a tolik potřebnou rekonstrukci je možno uskutečnit díky získání grantu z Finančního mechanismu Norska a spolufinancování statutárního města Ostrava, zřizovatele zoo.

Ptáci pod dohledem aneb Kamerové systémy u ptáků

Chov některých druhů ptáků v lidské péči, zejména velkých dravců nebo třeba papoušků, resp. odchov jejich mládat, je poměrně náročný. Jedná-li se navíc o ptáky na začátku jejich reprodukčního období, je riziko neúspěšného odchovu mládat zvýšeno jejich nezkušeností. V případě druhů, které patří ve volné přírodě k ohroženým a jsou zahrnuty do záchranných programů, je ale velmi žádoucí, aby jejich reprodukce byla úspěšná.

I přesto, že se chovatelé ptáků v naší zoo snaží do průběhu jejich hnízdění zasahovat co nejméně tak, aby vše probíhalo pokud možno přirozenou cestou, je důležité mít rodičovské páry pod dohledem. To obnáší, že musíme do hnízda několikrát nahlédnout a zkontrolovat, zda vše probíhá, tak jak má. Každá taková kontrola je však riskantní, rodiče se mohou poplašit, vejce rozbít, mládě ušlapat nebo se na hnízdo už nevrátit.

Z tohoto důvodu jsme se rozhodli pořídit k vybraným párům kamerový systém, který by umožnil kontinuální sledování hnízd, aniž bychom samotné ptáky museli rušit. V případě jakékoli komplikace tak můžeme včas zasáhnout, čímž je možné předejít zbytečným úhynům mládat vzácných druhů.

Díky finanční podpoře Ministerstva životního prostředí ČR jsou tak dnes pod stálým dohledem hnízda supů hnědých (*Aegypius monachus*), supů bělohlavých (*Gyps fulvus*) a orlosupů bradatých (*Gypaeus barbatulus*), hnízdní budky u několika druhů papoušků – ary vojenského (*Ara militaris mexicana*), ary červenouchého (*Ara rubrogenys*), ary arakangy (*Ara macao*) a guarouby zlatého (*Guarouba guarouba*). Všechny zmíněné druhy jsou ve volné přírodě ohroženy a jsou zařazeny do evropských záchranných programů (EEP) nebo jsou o nich vedeny evropské ple-

menné knihy (ESB). U supů hnědých a orlosupů bradatých zároveň probíhají i projekty návratu těchto ptáků do přírody (repatriace), do nichž je ostravská zoologická zahrada také zapojena. Odchovaná mláďata těchto druhů poskytujeme pro vypuštění do volné přírody (více o repatričních projektech na str. 6). V případě supa hnědého je ostravská zoo dokonce jedním ze dvou chovatelů v rámci celé Evropy, kde bylo v roce 2009 odchováno mládě tohoto druhu.

Po instalaci kamer v loňském roce se již dostavily první úspěchy: podařilo se odchovat dvě mláďata guarouby zlatého. V rámci České republiky se jedná o vůbec první odchov.

Jana Pluháčková, asistentka zoologa
Yveta Svobodová, ošetřovatelka papoušků

Guarouba zlatý

Doupné stromy – mizející domov dutinových zvířat

Co jsou doupné stromy?

Doupné stromy jsou stromy s přírodními dutinami, které byly jednak vydlabány ptáky, nebo vznikly v důsledku narušení jádrového dřeva kmene hnilobami. Přítomnost dutin prozrazují také otevřené suky po vypadlých větvích.

Jaký je význam doupných stromů?

Doupné stromy poskytují úkryt četným druhům dutinových zvířat – drobným savcům jako veverkám, plchům, myšicím ad., kteří v dutinách i přezimují, a nezanedbatelnému množství druhů našich ptáků, kteří ve stromových dutinách také hnízdí. Ale pouze zanedbatelné množství z nich si umí dutinu sami vytesat (datlovití). Většina ptáků je však odkázána na dutiny již existující, tedy budto vyhnílé, nebo vytesané jejich původními obyvateli. Jde o holuby doupňáky, krutihlavy, sýkory, brhlíky, lejsky, rehky zahradní, některé druhy sov ad.

Úbytek doupných stromů

Bohužel ale staré stromy, v nichž se nachá-

zejí přirozené hnízdní dutiny, z krajiny rychle mizí, a tak ubývá i možností hnízdění pro dutinové ptáky. Nedostatek doupných stromů může být částečně kompenzován vyvěšováním umělých hnízdních dutin – ptačích budek. Důležité ovšem není jen samotné vyvěšování budek, koneckonců je některé druhy ani nepřijmou, podstatným aspektem je rovněž ochrana starých doupných stromů.

Rovněž v areálu naší zoo, jakož i v přilehlých parcích a zahradách, žije a hnízdí řada doupných ptáků, pro které zde není dostatek přirozených hnízdních možností. Při procházce areálem zoo proto neunikne všímavým návštěvníkům bezpočet ptačích budek rozvěšených v průběhu posledních let na stromech podél vycházkových tras. Většina z nich je obsazena.

Zdroj: www.birdlife.cz. Kromě jiného zde najdete podrobné instrukce, jak si i Vy můžete vyrobit a vyvěsit budku. Můžete si tak na zahradu přilákat vděčné pomocníky – hmyzožravé ptáky, kteří se Vám odmění třeba tím, že pomohou zachránit Vaši úrodu před invazí nejrůznějších breberek.

Vyvěšování budek v zoo

Skryté poklady v ostravské zoo

Stále více návštěvníků zoologických zahrad nejen díky informovanosti ze strany jejich zaměstnanců ví, že zoo tady nejsou jen od toho, aby prezentovaly velká a atraktivní zvířata dětem. Samozřejmě že láska k přírodě musí být pěstována od útlého dětství. I proto tady zoo jsou. Mezi hlavní úkoly moderní zoologické zahrady však patří především usilovná práce na záchraně v přírodě ohrožených nebo dokonce vyhynulých druhů zvířat. U mnohých vzácných větších druhů je chován třeba jen jeden pár a ten je umístěn v expoziční části zoo. To je samozřejmě možné (a je to běžná praxe), pokud se zde dovedně spojí potřeby zvířat (aby se cítila dobře, kvalitně a fyziologicky trávila život v lidské péči a mohla se rozmnožit) s požadavky expozičními (aby zde hezky vypadala a návštěvník či student tak mohl konkrétnímu druhu prezentovanému v jeho přirozených podmínkách lépe porozumět). V praxi tedy často ani nelze tyto dva pohledy pro svůj provázaný význam od sebe odlišit.

V mnoha případech však naopak máme důvody pro chov některých druhů pouze v tzv. zázemí zoo, kam běžný návštěvník nemá přístup. Hlavní důvody pro chov některých druhů zvířat v zázemí jsou:

- Druh je natolik vzácný a „křehký“, že by (byť kvalitní) expoziční chovatelské zařízení nebylo zárukou rozmnožování. U takového druhu je potřeba udělat pro jeho rozmnožení a tím i záchranu vše a přítomnost statisíců párů očí ročně může být překážkou.
- Druh je natolik plachý, že vyžaduje naprostý klid v ústraní.
- Druh je natolik chovatelsky náročný, že potřebuje speciální podmínky v zázemí, jinde obtížně či draze splnitelné.
- Druh je pro zaměstnance natolik nový, že je potřeba jej nejprve v zázemí dobře chovatelsky zvládnout. I odborníci z řad zoologů a ošetřovatelů se musí jednotlivé druhy nejprve naučit chovat, pokud dosud v zoo chovány nebyly a chov není obecně zvládnut.
- Druh zvířete v zázemí čeká na výstavbu svého chovatelského zařízení v expoziční části zoo.

Zázemí však slouží i jednotlivým zvířatům těch druhů, které jinak návštěvníci mohou při své návštěvě spatřit. Pro jejich chov v zázemí jsou tyto důvody:

- Druh či jednotlivé zvíře v zázemí čeká na rekonstrukci svého chovatelského zařízení v expoziční části zoo.

Sýček obecný

Krysa obláčková

- Zvíře je v zázemí odděleno od ostatních (odchované mládě oddělené od matky či rodičů, agresivní jedinec, nemocný jedinec, zvíře přichystané k transportu do jiné zoo apod.).
- Zvíře je v zázemí po dovozu krátký čas karanténováno.
- Zvíře je v zázemí zimováno, nemá-li v expoziční části přidružené zimoviště.
- Zvíře v zázemí dorůstá a dospívá.
- V zázemí jsou chováni „záložní“ jedinci, páry či skupiny.

Zázemím pro zvířata můžeme sice s trochou nadsázky nazvat každý prostor v areálu zoo, kam návštěvník nemůže zrovna vstoupit či nahlédnout (např. vnitřní vytápěná ubikace, bouda, budka...), ale dychtivý čtenář a pravidelný návštěvník Zoo Ostrava teď bude asi zvědavý především na pro něj nové druhy zvířat, které dosud v naší zoo nemohl vidět vůbec...

Typickými příklady nových druhů, které ve světě nejsou chovány a tak se je teprve musíme naučit chovat, jsou v Zoo Ostrava zástupci dvou řádů savců – hlodavci a damani. **Damani stromové** (*Dendrohyrax arboreus*) chová v Evropě pouze Zoo Ostrava (pokud je mi známo). Nedávno si jeden pár dovezla ještě Zoo Praha. V Ostravě nyní máme dva páry těchto nočních duchů a o jejich životě víme stále velmi, velmi málo. Nejspíš budeme muset zavést noční směny, abychom se o jejich chování dozvěděli alespoň něco. Obecně se ví, že damani jsou řád blízky chobotnatcům, a že damani stromoví jsou na rozdíl od těch skalních nejen noční, ale i samotářští. I když je máme ve speciálních podmínkách nově zbudovaného zázemí, stále čekáme na historicky první mládě. Tajemní damani! Můžeme však odvážně tvrdit, že v naší zoo je již po relativně krátké době (dva roky) zvládnutý chov **krys obláčkových**. České pojmenování krysa je přitom zavádějící, protože tento druh nepatří do rodu *Rattus*. Správný vědecký název zvířete je *Phloeomys pallidus* a jde o stromový endemní druh hlodavce z filipínského ostrova Luzon. Průkopníky chovu v Evropě dosud zcela nechovaného zvířete se stalo především několik českých zoo (Jihlava, Praha, Ostrava). A nutno říct, že se Česká republika stala po dvou letech od dovozu doslova světovou velmocí v chovu tohoto druhu (dřívější pokus v USA více méně zkolaboval).

V Ostravě jsme od začátku chovu (od roku 2008) odchovali již 4 mláďata, další početné odchovy mají i kolegové v dalších českých zoo. V jednotlivých zoo získané poznatky o krmení, vhodném prostoru, teplotě, ale třeba také o manipulaci, odchytu, rozměru a tvaru budek, počtu mláďat, délce březosti a podobně nyní zpracovává Zoo Praha do podrobného návodu pro chov v rámci plánované plemenné knihy pro tento druh. Oba tyto druhy savců, věříme, časem představíme veřejnosti.

Naopak v zázemí se zřejmě na dlouho „uhnízdily“ dva druhy našich sov. Cílem je jejich maximální rozmnožování. Mláďata poskytujeme pro účely posílení stávajících populací v přírodě Česka, přičemž jak u **sov pálených** (*Tyto alba*), tak u **sýčků obecných** (*Athene noctua*) mluvíme o desítkách jedinců, které Zoo Ostrava pro tyto účely dosud poskytla (viz. také strana 6). Abychom docílili početných odchovů, poskytujeme ptákům nejenom speciální podmínky, ale také dostatek klidu v zázemí. Možná i díky tomuto dílčímu počinu tyto druhy ještě v přírodě České republiky nevyhynuly.

Méně příznivý osud potkal **gudeu motýlkovou** (*Ameca splendens*) a **hrdličku sokoránskou** (*Zenaida graysoni*). Oba druhy žily v Mexiku. Oba byste dnes v přírodě hledali marně. Hrdlička žila na ostrově Sokoro, gudea na „ostrově“ vytvořeném povodím jediné řeky. Dle nových zpráv se přece jen malá přežívající populace gudeí našla poblíž města Ameca.

Vyhubené druhy mohou být pro přírodu těžkou ztrátou. Například gudea je zástupcem čeledi pravých živorodých ryb. Matka vyživuje svá mláďata ve svém těle pomocí tzv. trofotenií, což je obdoba pupených šňůr savců, vyvrcholením březosti je porod mláďat – z hlediska evoluce je to tedy velmi unikátní zvíře. Že by savci nebyli jedinými z hlediska své strategie rozmnožování? Odchov hrdliček byl v Zoo Ostrava zatím pro různé problémy spíše výjimkou (dvě mláďata, z toho jedno úspěšně odchované). Gudee však množíme v zázemí rutinně.

Sova pálená

Daman pralesní

Čekatelů na nové expozičně-chovatelské zařízení je hned několik. V zázemí máme například několik zvláštních druhů pro budovanou expozici Papua. Z těchto druhů jmenujme například **baramundi severního** (*Scleropages jardinii*), **karetku novoguinejskou** (*Carettochelys insculpta*) a **varana modrého** (*Varanus macraei*). Všechny tři druhy jsme dovezli jako malá mláďata, která v zázemí dorůstala do dospělosti. Varan modrý byl vědecky popsán teprve v roce 2001 a patří k vzácnostem. Obývá pouze malý mangrovový ostrůvek Batanta u ostrova Nová Guinea a o jeho stavech v přírodě se toho moc neví. Krom nezvyklého modrého zbarvení zaujme také dlouhým ovíjivým ocáskem, který svědčí o stromovém způsobu života. Karetka je velmi zvláštní želva. Vlastně i želvy jsou velmi zvláštní obratlovci, jejich učebnicové zařazení mezi tzv. „plazy“ není příliš vypovídající a vědci mají již dost důkazů pro jinou interpretaci. Karetky dorůstají až 50 cm, my máme zatím asi třiceticentimetrové. V novém expozičně chovatelském zařízení budou mít k dispozici 8 000 l vody a písčitou pláž pro možnost kladení vajec. Ve vodě s nimi budou žít velké ryby baramundi. Tyhle ryby patří do starobylé čeledi, ve které najdete například i obrovskou arapaimu. Naši baramundi měří k šedesáti centimetrům a dokážou pozřít nejen jiné menší ryby, ale také malé obratlovce do velikosti myši.

Zázemí je zkrátka nepostradatelné. Výše uvedené příklady jsou jen jedněmi z mnoha. Bez zázemí bychom neměli připravené karetky a baramundi v dospělé velikosti do nových expozic. Bez zázemí bychom neměli možnost intenzivně rozmnožovat sovy pro vypouštění do naší přírody a neměli bychom prostory pro návštěvníky možná ne příliš atraktivní, zato v přírodě ohrožená či vyhubená zvířata. Pokud bychom neměli zázemí, nemohli bychom vykonávat svou práci v souladu s posláním moderních zoo. Nakonec, řada dobrých ošetřovatelů pracuje převážně a nebo právě jen v zázemí Zoo Ostrava...

Jiří Novák, zoolog

Ze zoo do volné přírody

Jedním ze základních cílů moderních zoologických zahrad je přispět k zachování biologické rozmanitosti zapojením do záchraných chovů ohrožených druhů zvířat v lidské péči. Konkrétní pomocí, resp. konkrétní nápravou škod způsobených přírodě lidskou činností je vypouštění mláďat odchovaných v lidské péči do volné přírody. Tak je možné posílit divoké populace volně žijících zvířat.

Také ostravská zoo je zapojena do několika tzv. repatriačních projektů (repatriace znamená opětovné vypouštění jedinců (mláďat) do míst, kde byli dříve vyhubeni, a to buď vysazením mláďat odchovaných v lidské péči, např. v zoologických zahradách či chovných stanicích, nebo přesunem jedinců z jiných míst ve volné přírodě).

V případě všech mláďat poskytnutých ostravskou zoologickou zahradou se jedná o mláďata druhů čelící v přírodě Evropy

Mláďě kočky divoké

určitěmu stupni ohrožení. Zoo Ostrava při jednotlivých vypouštěních spolupracuje s jinými zoologickými zahradami, Evropskou asociací zoologických zahrad a akvárií a dal-

šími ochránářskými organizacemi. V následujícím přehledu jsou uvedena všechna mláďata odchovaná v Zoo Ostrava, která byla zdarma poskytnutá pro repatriaci:

Český název Vědecký název	Rok vypuštění	Počet mláďat	Místo vypuštění
Sova pálená <i>Tito alba guttata</i>	od r. 1995	262	Česká republika
Sýček obecný <i>Athene noctua</i>	od r. 2003	30	Česká republika
Kočka divoká <i>Felis silvestris</i>	2008	2	Slovensko
Rys karpatský <i>Lynx lynx carpathicus</i>	2008	2	Slovensko
Orlosup bradatý <i>Gypaetus barbatus</i>	2009	1	Francie
Sup hnědý <i>Aegypius monachus</i>	2009	1	Francie

Sova pálená

Od roku 1995 bylo poskytnuto 262 mláďat, která byla ve spolupráci se Záchranou stanicí v Bartošovicích na Moravě a dalšími odborníky vypuštěna do volné přírody České republiky.

Sýček obecný

Od roku 2003 bylo poskytnuto 30 mláďat, která byla ve spolupráci se Záchranou stanicí v Bartošovicích na Moravě a dalšími odborníky vypuštěna do volné přírody České republiky.

Kočka divoká

V roce 2008 byla vypuštěna 2 mláďata (sameček a samička) narozena v témže roce do oblasti Národního parku Velká Fatra.

Rys karpatský

V roce 2008 byla vypuštěna 2 mláďata (sameček Muro a samička Liza) narozena v témže roce do oblasti Národního parku Velká Fatra.

Orlosup bradatý

V roce 2009 bylo vypuštěno první v Zoo Ostrava odchované mládě orlosupa – samička Condamine do Národního parku Mercantour ve francouzských Alpách.

Sup hnědý

V roce 2009 bylo vypuštěno první v Zoo Ostrava odchované mládě supu hnědého – sameček Franc do oblasti Verdonského kaňonu ve francouzských Alpách.

Šárka Kalousková, výukové centrum zoo

Návrat orla skalního (*Aquila chrysaetos*) do Moravskoslezských Beskyd

Mezinárodní projekt na záchranu tohoto majestátního dravce probíhá od roku 2006. Tři roky probíhal bez jediného úmrtí vypuštěných mláďat. Rok 2009 byl poznamenán hned dvěma úmrtími, přesto však projekt stále probíhá úspěšně. Vypuštění ptáci jsou schopni se ve volné přírodě uživit a dokonce dochází k prvnímu předstupu budoucí reprodukce – k vytváření teritorií u některých z vypuštěných mladých orlů.

Průběh projektu:

1. rok (2006) – vypuštěna 4 mláďata (1 samec a 3 samice)
2. rok (2007) – vypuštěna 3 mláďata (3 samice)
3. rok (2008) – vypuštěna 4 mláďata (2 samci a 2 samice), uhynul samec Evžen.
4. rok (2009) – vypuštěna 2 mláďata – (1 samec a 1 samice), uhynul samec Miko,

samice Gabča vypuštěná v roce 2007 uhynula následkem úmyslné otravy.

Ve volnosti tedy žije díky projektu v době vydání tohoto časopisu celkem 11 mladých orlů skalních. Tři z vypuštěných ptáků si již prokazatelně drží svá teritoria. To je zcela zásadní krok pro budoucí rozmnožování volně žijící populace. A rozmnožování orlů skalních v přírodě ČR je hlavním cílem projektu. Samice Isabela, vypuštěna v roce 2008, dokonce vytvořila (zdá se, že) velmi pevný pár se samcem rovněž vypuštěným v rámci projektu.

Díky podpoře a poskytnuté dotaci ze strany Ministerstva životního prostředí ČR bylo i v průběhu celého roku 2009 možno realizovat trvalý satelitní monitoring jednoho z vypuštěných samců (Jakub) a částečný (od doby vypuštění) satelitní monitoring dvou

dalších ptáků (Miko a Lia). V rámci podpory se mohl realizovat i monitoring letecký. Dále byly vydán informační plakát „Orl skalní – 4 roky projektu“, informační leták „Orlí České republiky“. Více se o projektu dozvíte na www.orelskalni.cz.

Jana Kovářová, výukové centrum zoo

Orl skalní

Okno za okno – zub za zub aneb Jedna kočka nahradila druhou

Na konci loňského roku došlo v naší zoo k výměně dvou druhů kočkovitých šelem – ukončili jsme chov rysů kanadských a naopak rozšířili kolekci zvířat o jinou kočkovitou šelmu – vzácného pardála oblačkového (viz foto na titulní stránce).

Chov rysů kanadských, kteří zde bezesporu patřili k velmi oblíbeným zvířatům, trval v Ostravě 11 let. V červnu 1998 byli z kanadských zoologických zahrad přivezeni dva rysové – samička Tara a sameček Unkas, kteří vytvořili harmonizující pár a tvoří jej dodnes. Za celou dobu svého pobytu v naší zoo společně odchovávali téměř 30 mláďat. Důvodem, proč jsme se rozhodli chov ukončit a najít rysům nový domov, je skutečnost, že ve své domovině, Severní Americe, patří ryši kanadští k běžným druhům a nejsou přímo ohroženi vyhoubením. Naším cílem je v souladu s posláním moderních zoologických zahrad věnovat se převážně chovu vzácných a ve volné přírodě ohrožených druhů zvířat.

Pardáli oblačkoví, kteří rysy kanadské v ostravské zoo nahradili, jsou ve volné přírodě velmi vzácní a chovatelsky mimořádně nároční. V evropských zoologických zahradách je chována pouze necelá sedmdesátka těchto krásně zbarvených koček, na celém světě pak

zhruba 150 zvířat. Zoo Ostrava získala na doporučení koordinátora chovu pardálů oblačkových po několikaměsíčních jednáních a přípravách pár mladých zvířat – samičku jménem Yala ze Zoo Paříž a samečka jménem Tawi-Tawi ze Zoo Praha. Návštěvníci ostravské zoo mohou oba pardály pozorovat ve výběhu, který dříve obývali ryši karpatští. Ti se přestěhovali do vedlejšího výběhu. Věříme, že Yala a Tawi-Tawi spolu vytvoří harmonizující pár a v budoucnu se zapojí do další reprodukce.

Pardál oblačkový (*Neofelis nebulosa*), zvaný též levhart oblačkový, je nejmenším zástupcem podčeledi velkých koček. Obývá horské i nížinné lesy jižní a jihovýchodní Asie. V oblasti Himálají vystupuje až do výšky 2 500 m n. m. Na celém území jeho výskytu dochází k nejrychlejšímu odlesňování na Zemi (přes 10 % plochy za posledních 10 let). Kromě ztráty přirozeného prostředí ohrožuje tuto krásně zbarvenou kočku nelegální lov a obchod s její kožešinou a kostmi. Její počty v přírodě jsou odhadovány na 10 000 jedinců. V Červené knize (IUCN Red List of Threatened Species) je vedena jako zranitelný druh (Vulnerable).

Šárka Kalousková, výukové centrum zoo

Předporodní cvičení slonů

V polovině června loňského roku došlo k páření našich dvou samic (Johti a její dcery Vishesh) se samcem Calvinem. O šestnáct týdnů později jsme měli potvrzenou březost obou slonic. Zatímco Calvin už tedy svou část splnil, na slonice (a také ošetřovatele) ten nejtěžší úkol teprve čeká.

V České ani Slovenské republice ještě k úspěšnému odchovu slona nedošlo, Zoo Ostrava by tedy mohla být první. To s sebou však přináší řadu problémů. Ošetřovatelé jsou odkázáni na informace ze zahraničních zoo a zkušenosti u českých kolegů mohou čerpat pouze v Zoo Ústí nad Labem. Zde byla v roce 2002 uměle inseminována slonice Delhi. Její mládě se ale bohužel zadusilo v porodních cestách, patrně v důsledku své vysoké porodní váhy a špatné polohy.

Samotnému porodu předchází dlouhodobé přípravy. U každé samice se však poněkud liší. Johti je jediným slonem v našem stáde pracujícím v přímém kontaktu. Rodit by měla v prostředním výběhu uvnitř pavilonu. Z hlediska bezpečnosti ošetřovatelů i mláďete je nutné, aby byla fixována na řetězech. Ty nejsou pro Johti ničím novým, je na ně zvyklá. Nejprve jí byl po dobu tréninku ponechán jeden řetěz, postupem času dostávala řetězy na všechny čtyři nohy.

Vishesh je na rozdíl od své matky slonem chovaným v tzv. chráněném kontaktu, tedy mezi ní a ošetřovateli je vždy bariéra. Navíc to bude její první porod. V tomto případě tedy bude hrát velkou roli i naše nejstarší slonice Suseela, která bude u porodu přítomna, a Vishesh by mohla rodit bez přivázání na řetězy. Ošetřovatelé však musí být připraveni na jakoukoliv variantu, a proto i Vishesh cvičí při tréninku přikládání řetězů na nohy. Zatímco Johti byla při celém procesu klidná, Vishesh na řetězy zvyklá nikdy nebyla, a to celý úkol znesnadňuje. Po několikaměsíčním přikládání řetězů se zdálo, že je přijímá, nicméně v průběhu březosti (na začátku roku) došlo ke zvratu a již při chystání řetězu na cvičení se stávala agresivní. Časem řetěz začala akceptovat, nicméně to znamenalo začít znovu od jemného přikládání na nohu, ačkoliv předtím již bylo možno řetězem nohu téměř obejmout.

Kromě tréninku s řetězy je slonicím každý týden odebírána moč a krev pro zjištění hladiny hormonů. Odběr moči obstarávají sami ošetřovatelé a obě samice při něm velmi dobře spolupracují již delší

Samice Johti s uvázanými řetězy

dobu. Odběr krve, který provádí veterinář z ucha nebo nohy, bylo opět nutno zejména u Vishesh natrénovat. Hladina hormonů je důležitým ukazatelem toho, zda se blíží porod. Předpokládaný termín je na jaře 2011, ale Vishesh coby prvorodička a za předpokladu, že její mládě bude samec, by mohla rodit už na konci tohoto roku.

Dana Škorňáková, dobrovolná spolupracovnice zoo

2010 Rok biodiverzity

WAZA rok 2010 vyhlásila Mezinárodním rokem biodiverzity. Podobně jako v kampaních EAZA jsou i v kampaních WAZA hlavními cíly především zvyšování povědomí veřejnosti o problematice ohrožení některých živočichů či jako v tomto roce ohrožení celé biodiverzity. Moto této kampaně zní: „Biodiverzita je život!“. Smyslem kampaně bude tedy poukázat na vymírání druhů živočichů a rostlin a hlavně na to, že vše je se vším provázáno. Lidé jsou stejně jako živočichové a rostliny součástí přírody a pokud dovolí, aby vymíraly stále další a další druhy, budoucnost lidstva bude nejistá...

V Zoo Ostrava se proto budou po celý rok konat akce pro veřejnost zaměřené na záchranu ohrožených druhů zvířat, vztah člověka k přírodě, která jej obklopuje, jak přírodě pomoci apod.

Průmyslové Ostravsko místem vzrůstající biodiverzity

S přibývajícimi možnostmi, díky stavbám nových expozic, díky nezbytným investicím do zázemí a hlavně díky úsilí zaměstnanců se v Zoo Ostrava výrazně zvýšil počet chovaných druhů i celkový počet chovaných zvířat. Bylo-li to na začátku loňského roku 305 druhů zvířat a zhruba 1500 jedinců, pak na jeho konci vzrostl počet druhů na více než 350 a počet jedinců téměř na 3000, tedy na dvojnásobek! Takový nárůst nemá v historii Zoo Ostrava obdobu. V mnoha případech se jedná o druhy ve volné přírodě ohrožené, či dokonce vyhynulé, což je v souladu s posláním moderních zoologických zahrad přispět k zachování biologické rozmanitosti chovem ohrožených druhů v lidské péči.

Na počátku změn se přitom Zoo Ostrava potýkala s velice chudou druhovou skladbou, a ta ještě klesla kvůli nutnému ukončení chovu několika velkých druhů savců, sice populárních, ale chovaných v nevhodných podmínkách, ve fyzicky i morálně dávno zastaralých chovných zařízeních a expozicích. Změny nenastanou lusknutím prstů. Změny nepřijdou samy. Z pohledu zvenčí však nastal v letech 2008 – 2009 statisticky významný a návštěvnický viditelný náhlý zlom.

Jak se tedy zvýšila biodiverzita v zalidněném a industriálním ostravském regionu díky Zoo Ostrava? Předně se objevily taxonomické skupiny zvířat v naší zoo dosud nechované. Návštěvníkům se představili dosud opomíjený obojživelníci – v pavilonku Malá Amazonie lze dnes pozorovat hned dva druhy jihoamerických jedovatých žab pralesniček – pralesnička strašná (*Phyllobates terribilis*) a pralesnička třípruhá (*Ameerega trivittata*). Je zde představen také první zástupce drápkatých opiček v naší zoo tamarín pinčí (*Saguinus oedipus*). Na stejném místě žije také první paryba v Zoo Ostrava – trnucha skvrnitá (*Potamotrygon motoro*).

V rámci komplexu Čitván jsou chována zvířata známého nepálského národního parku. Ve dvou velkých akváriích je představena celá řada zástupců ryb, například z řádů máloostní – parmičky trpasličí (*Puntius gelius*), sekavky pákistánské (*Botia lohachata*), mřenky skvrnité (*Schistura corica*) aj., ostnoploutví – okouniči himálajští (*Pseudambassis cf. baculis*), čichavci zakrslí (*Trichogaster lalius*), ostnojazyční – vzácní nožovci velcí (*Chitala chitala*) a další. Hvězdami mezi novými zvířaty této expozice jsou nesporně vydry malé (*Aonyx cinerea*). Ty se staly rychle nesmírně populární a získaly si srdce návštěvníků.

Vydra malá

Ani vydry nejsou jedinými novými šelmami. Pozornost si zaslouží i nová velká kočkovitá šelma – pardál obláčkový (*Neofelis nebulosa*).

Na své představení návštěvníkům čeká v zázemí celá řada zástupců šupinatých plazů a želv. Prvním varanem v ostravské zoo je varan

Ibis skalní

modrý (*Varanus macraei*), prvními skrytohlavými želvami jsou dlouhokrčky Siebenrockovy (*Chelodina siebenrocki*), krátkokrčky novo-guinejské (*Eseya navaeguineae*) a pelomedusy africké (*Pelomedusa subrufa*). V zázemí žije také jedno velmi zajímavé zvíře – téměř nechovaný příbuzný řádu chobotnatců, zástupce jim blízkého řádu damanů daman stromový (*Dendrohyrax arboreus*).

Nejvíce se však rozrostla rodina ptáků. Tito létající dinosauři přitahují pestrostí barev, zvukovými a dalšími životními projevy. Prvním ledňáčkem se například stal ledňák modrokřídý (*Dacelo leachi*), voliéru supů bělohlavých doplnila skupina ibisů skalních (*Geronticus eremita*). Prvními pelikány se stali pelikáni kadeřaví (*Pelecanus crispus*) a tak podobně. Samozřejmě nešlo vždy jen o nové řády, či čeledi ptáků, ty dosud tradičně chované systematické skupiny se rozrostly například o vzácné poláky Baerovy (*Aythya baeri*), koroptve fokienské (*Arborophila gingica*), satyry Cabotovy (*Tragopan caboti*), jeřáby sibiřské (*Grus leucogeranus*), snovatce madagaskarské (*Foudia madagascariensis*)...

Zdá se, že zvyšování druhové pestrosti je jedním z viditelných trendů Zoo Ostrava. Nechme se překvapit, která nová zvířata navštíví na čas, či natrvalo, naši moravskoslezskou metropoli. Ale už nyní můžeme říci, že v jejím centru to vskutku žije.

Jiří Novák, zoolog

Pelikán kadeřavý